

SANT PERE ESPUIG

Municipi de La Vall de Bianya
Catalunya Romànica

Situació

Una vista exterior de l'església des del costat nord-occidental.
J. M. MELCIÓ

L'església de Sant Pere Espuig, o Sant Pere Despuig o Sant Pere de Bianya, és la del poble homònim que s'aixeca a l'interfluvi dels torrents de Santa Llúcia de Puigmal i de Santa Margarida, afluents de la de Bianya.

Mapa: 256M781. Situació: 31TDG527738.

Hom hi pot arribar per la carretera d'Olot a Sant Pau de Seguries. Al punt quilomètric 68, surt, a mà esquerra, una carretera que amb uns 2,5 km aproximadament hi porta. (JVV)

Història

Una de les primeres mencions documentals de l'església de Sant Pere Espuig data de l'any 964 i n'és, precisament, l'acta de dedicació. Segons figura en la mencionada escriptura, el temple de "Sancti Petri de Podio", fou consagrat pel bisbe de Girona Arnulf, el qual li atorgà, per a aquesta ocasió solemne, els delmes, les primícies, les oblacions dels fidels i els trenta passos legítims al seu voltant per a cementiri; també s'assenyalen en el document les afrontacions del territori parroquial.

Del final del segle XI, concretament del 1095, tenim notícia pel testament sacramental de Ponç Bernat de Bianya que aquest personatge habitava en una casa al costat de l'església de Sant Pere; en l'escriptura, els testimonis encarregats d'acomplir els llegats testamentaris disposats per Ponç Bernat, juren davant l'altar de Sant Miquel, que eren presents "eadem ora quando Pontius Bernardi de Bianna iacens intus in domum suam que erat iuxta aecclesiam Sancti Petri que dicitur de ipso Pui". Cal dir que la nissaga dels Bianya, a la qual pertanyia Ponç Bernat, fou una de les més rellevants de la parròquia de Sant Pere Despuig, i tingueren llur estatge, avui arruïnat, prop de l'església, al lloc on s'alça actualment la Torre de Sant Pere del segle XV.

Vers la primera meitat del segle XIII Ermessenda d'Empúries, filla d'Arnau de Sales i la seva família, feren renúncia l'any 1248 a favor d'Arnau de Soler, de "totam illam albergam quam jam dictus dominus Arnallus de Salis condam et suis antecessores accipiebant et accipere debebant quocumque modo in toto ipso honore tuo de Sancto Petro de Podio de Biania". Així, doncs, Ermessenda reconegué que l'honor de la parròquia, que havia estat del seu pare i dels seus antecessors, era ara transferit a Arnau de Soler. Amb posterioritat, l'any 1267, Guillem d'Ost, clergue de Besalú, féu cessió al monestir de Sant Pere de Camprodon del mas Bragada, situat dins el terme parroquial de "Sant Pere Spuig", amb l'obligació de donar un sou anual el dia que se celebrés el seu aniversari als monjos, al domer i al diaca d'aquesta parròquia.

Anys després, el 1276, un personatge anomenat Bertran Soler i la seva família vengueren a Guillem, abat del cenobi de Camprodon, el seu alou i "sa stació de Sant Pere Spuig", i també totes les propietats i masos que posseïen a la Vall de Bianya, pel preu de 10 250 sous barcelonesos. Al final d'aquesta centúria, el temple de Sant Pere Despuig és esmentat els anys 1279 i 1280 dins la relació d'esglésies que contribuïen amb el delme al sosteniment de les croades, la qual és escripturada tots dos anys respectivament com a "ecclesia de Podio" i "ecclesia Sancti Petri de Podio". També hi ha notícia que l'any 1298 Guillem, clergue de Sant Andreu del Coll, fundà un benefici en aquesta parròquia dotant-lo amb les rendes dels masos Solà i Casellà, pertanyents a la parròquia de Sant Pere Despuig, i un altre mas, situat dins la veïna església de Sant Martí de Solamal.

Ja dins la catorzena centúria l'infant Martí, segons la capitulació feta l'any 1358 amb els homes de la parròquia de "Sant Pere de Puig" i les altres esglésies parroquials de la Vall de Bianya, incorporà a la Reial Corona la jurisdicció d'aquests llocs, la qual estava empenyorada a Guillem de Peguera per 11 550 sous barcelonesos, quantitat que fou satisfeta pels homes de la mateixa vall.

L'any 1363 una altra referència relacionada amb el monestir de Sant Pere de Camprodon diu que fra Francesc, abat de l'esmentat cenobi, absolgué Elisenda, filla de Jaume de Cervera i veïna de la "parrochia Sancti Petri de Podio", de la seva condició de dona pròpia del monestir pel preu de 2 sous i 8 diners barcelonesos.

Del final del segle XIV hi ha testimoni que el rei Pere III de Catalunya-Aragó, a causa de les despeses ocasionades per la guerra amb Sardenya, vengué l'any 1372 a diversos abats de cenobis catalans els drets de bovatge que li pertanyien en alguns castells, viles i llocs, entre els quals el document esmenta la "parrochia Sancti Petri de Podio dicte vallis de Bisania". Així mateix, l'església de Sant Pere Espuig apareix relacionada en els nomenclàtors de la diòcesi de Girona al final d'aquesta centúria com a "Ecclesia parochialis Sancti Petri de Podio".

Una interessant notícia del començament del segle XVIII assabenta que Pere de Portas, prior beneficiat de la seu de Girona, féu donació l'any 1701 a l'església de Sant Pere Despuig de les relíquies de sant Desideri i santa Clara, les quals havien estat portades de Roma l'any 1695 per Josep Canou, canonge de Vilabertran, que residia en aquesta ciutat italiana. Era aleshores rector de la parròquia Joan Campdurà, el qual acceptà la donació de les relíquies i, segons indica Joan Pagès i Pons, sembla que des de la seva adquisició estigueren exposades permanentment a l'altar major.

L'església parroquial de Sant Pere Espuig és un edifici romànic del segle XII, bastit segurament damunt el temple primitiu consagrat per Arnulf al segle X. La construcció, d'una sola nau, fou molt modificada en èpoques posteriors, sobretot al llarg del segle XVIII, moment en què hom procedí a l'ampliació de la fàbrica pels costats nord i sud i s'invertí la disposició, tot transformant la nau romànica en creuer. La porta d'entrada, a la façana meridional, és d'estil barroc senzill amb llinda datada del 1782 i un timpà decorat amb els atributs iconogràfics del sant titular de la parròquia. De la vella construcció romànica es poden veure alguns vestigis als murs de l'absis i al campanar, antigament d'espadaña i convertit en cloquer de torre amb teulat a quatre vessants, on es distingeix un fris d'obertures cegades. Conserva encara, d'època romànica, una finestra al mur ponentí, al costat de la qual foren adossades les dependències de la rectoria. A l'església de Sant Pere fou venerada fins l'any 1936 una bella imatge romànica de Santa Maria, de fusta policromada, coneguda des de l'inici del segle XVIII com a Mare de Déu de la Gràcia, de la qual, malauradament, només resta ara per ara document gràfic. (MLIR)

Església

L'església de Sant Pere Espuig és un edifici que en el seu estat actual cal considerar més com una obra barroca, que aprofita elements de l'edifici romànic preexistent, que no pas com una obra medieval modificada, que en qualsevol cas tindria una orientació (nord-sud) força anòmala.

És probable que l'actual absis semicircular, amb arc triomfal, sigui una romanalla de l'edifici medieval, però no es pot precisar, atès que els seus paraments no són visibles. També és probable que el campanar, una torre de planta rectangular situada sobre el braç de ponent del creuer, amb un primer nivell de finestres aparedades i un segon nivell de finestres en arc de mig punt, sigui en el seu origen una obra medieval.

Amb tot, en el seu estat actual i sense una profunda exploració no podem avançar en l'anàlisi i la filiació dels elements d'aquest temple. (JAA)

Bibliografia

Francesc Monsalvatje i Fossas: Noticias históricas..., vol.XI, Olot 1901, pàgs. 203-204, 315 i 351; vol XII, Olot 1902, pàgs. 155, 210-211, 230-231, 302, 365-366, 474, 490, 520-522; vol. XVII, Olot 1909, pàgs. 282-283, i vol. XIX, Olot 1908, pàgs. 44, 173 i 267.

Francesc Caula i Vegas: El règim senyorial a Olot, "La Tradició Catalana", Olot 1935-36 (reimpressió 1982, Ajuntament de Sant Joan les Fonts) pàgs. 62-64.

Josep Rius i Serra: Rationes decimarum Hispaniae, vol. I, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Barcelona 1946, pàgs. 76 i 89.

Josep Pons i Guri: Nomenclátors de la diócesis gerundense en el siglo XIV, "Anales del Instituto de Estudios Gerundenses", Girona 1964-65, pàg. 68.

Josep Murlà i Giralt: La Vall de Bianya, "Amics de la Vall de Bianya", Olot 1979, pàgs. 20-21.

Josep Murlà i Giralt: Guia del romànic de la Garrotxa, Olot 1983, pàg. 146.

Josep Murlà i Giralt: La imatge romànica de Santa Maria, de l'església de Sant Pere del Puig, dins Diversos Autors, Jornada d'Estudis sobre les terres de Bianya, "Amics de la Vall de Bianya - Amics de Besalú", Olot 1987, pàgs. 143-148.

Joan Pagès i Pons: Les esglésies i parròquies de la Vall de Bianya a Jornada d'Estudis sobre les terres de Bianya, "Amics de la Vall de Bianya - Amics de Besalú", Olot 1987, pàgs. 62 i ss. (MLIR)

Ens diu Botet i Sisó que a principis del segle XX:

Sant Pere Des-Puig, també anomenada Sant Pere de Bianya (és parròquia) urbana d'entrada amb rector. Té per sufragània Sant Martí de Bianya (Sant Martí de Solamal), situada a la riba esquerra de la riera de Santa Llúcia, antiga parròquia agregada a Sant Pere el 1582. Els 1359 Sant Pere tenia 10 focs: 8 d'església, un de cavaller i un d'aloer; Sant Martí tenia 8 focs d'església.